

Скиба О. О.
*доцент кафедри громадського здоров'я
та медико-біологічних основ фізичної культури
Сумського державного педагогічного університету
імені А. С. Макаренка*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-254-1-20>

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНИХ ДЕМОГРАФІЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

На сьогодні найгострішою демографічною проблемою в Україні залишається високий рівень смертності на фоні скорочення народжуваності, що призводить до зменшення чисельності населення, яке є для країни основою її економічного розвитку, виробником і споживачем товарів і послуг [1; 3]. Тобто, демографічна криза негативно впливає на людський капітал, можливості людського розвитку та соціально-економічну ситуацію країни в цілому [3].

За останні 30 років (1991–2021 рр.), Україна втратила понад 10 млн. свого населення [2]. За прогнозами Міжнародного валютного фонду (МВФ), зменшення чисельності населення нашої держави буде відбуватися й надалі, приблизно на 30% до 2050 року [8].

Основною причиною поглиблення депопуляції в Україні є зміни двох складових природного руху населення, таких як: підвищення загального коефіцієнта смертності та зниження рівня народжуваності [5; 6; 7]. Значно посилять негативний вплив на відтворення населення України міграційні процеси, спричинені повномасштабним вторгненням росії в Україну.

Коефіцієнт природного приросту (скорочення) населення у 2021 році становив -11,2‰, та був найвищим за останні 10 років (рис. 1).

Коефіцієнт природного приросту (скорочення) має географічні особливості, що проявляються найвищими значеннями в північних, північно-східних та східних областях України: Чернігівській (-13,8‰), Сумській (-12,2‰), Полтавській (-11,5‰), Запорізькій (-11,2‰), Дніпропетровській (-10,8‰), Харківській областях (-10,4‰).

Такий медико-географічний стан в цих регіонах простежується вже не перший рік і пов'язаний він, ймовірно з нестабільною економічною ситуацією, погіршенням екологічного стану навколишнього середовища

та високим рівнем загальної захворюваності населення, зокрема хронічної неінфекційної патології тощо.

Проте і регіонах центральної частини України (Кіровоградська та Черкаська області) були встановлені високі коефіцієнти природного скорочення їх населення (по -11,4 ‰ відповідно), що викликає суттєве занепокоєння.

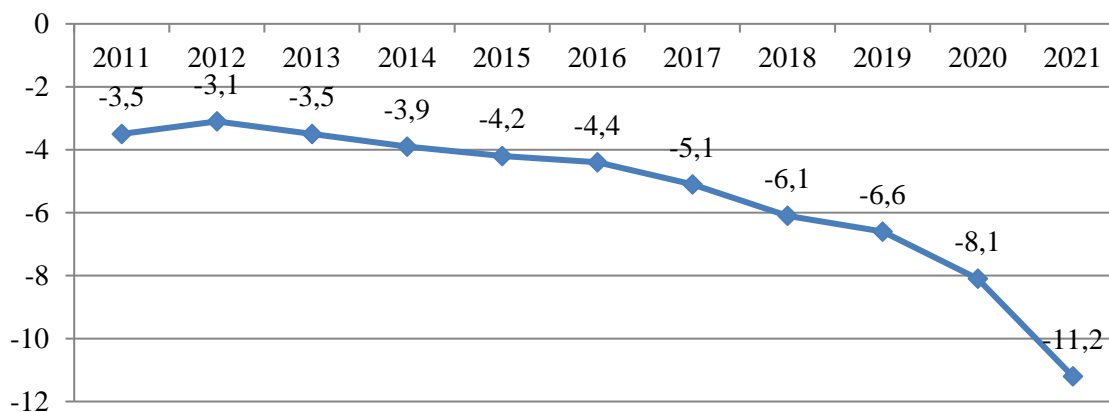

Рис. 1. Динаміка природного приросту (скорочення) населення України, (на 1 000 наявного населення)

Джерело: побудовано автором за даними Державної служби статистики України [2]

Про демографічне неблагополуччя свідчить кількість померлих жителів України (18,5 осіб на 1000 наявного населення), що у 2,5 рази перевищувала кількість живонароджених (7,3 осіб на 1000 наявного населення). Наслідки цих демографічних процесів для економіки є катастрофічними, що пов'язано саме із зменшенням працездатного населення.

Рівень смертності населення є одним з найважливіших демографічних показників громадського здоров'я, який характеризує стан здоров'я населення з точки зору поширення найбільш тяжкої патології [7].

Кількість померлих жителів України у 2021 році становила 714,3 тис. осіб. Порівняно із попереднім 2020 роком, кількість померлих збільшилась на 97,5 тис. осіб [4].

Впродовж останніх років у структурі смертності населення України основними причинами були хвороби системи кровообігу, новоутворення та зовнішні причини. Однак пандемія COVID-19 порушила «традиційну» структуру смертності населення у 2021 році. Показник смертності внаслідок коронавірусної хвороби (COVID-19) (COVID-19, вірус

ідентифікований) зайняв друге місце у загальній структурі смертності (після хвороб системи кровообігу) та став причиною смерті серед 12,04% усіх померлих осіб (рис. 2).

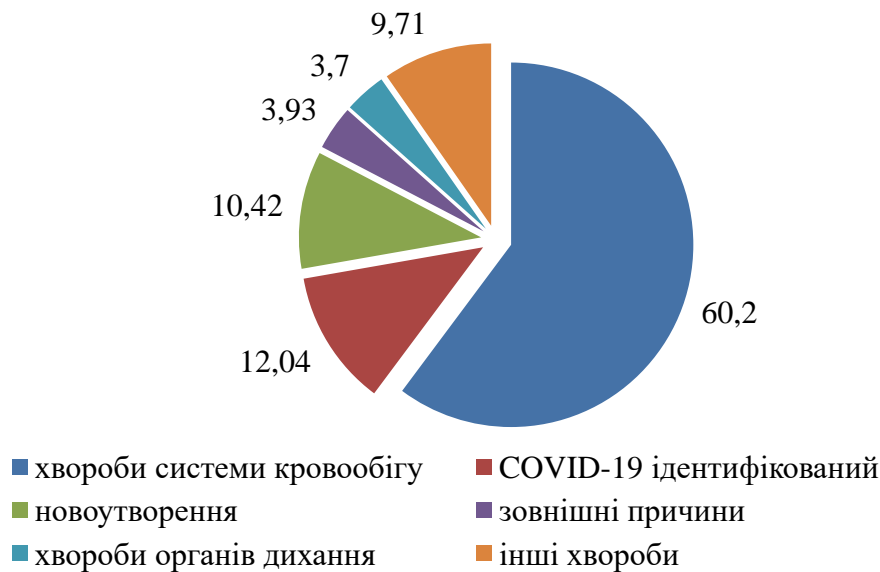

Рис. 2. Структура смертності населення України за 2021 рік, %

Джерело: побудовано автором за даними [4]

Смертність населення внаслідок неінфекційних захворювань, зокрема хвороб системи кровообігу з кожним роком зростає. Хвороби системи кровообігу стали причиною смерті серед 60,20% померлих громадян у 2021 році. Зокрема через ішемічну хворобу серця померло 42,10% осіб, цереброваскулярні хвороби стали причиною смерті для 11,56% жителів України.

Новоутворення стали причиною смерті для 10,42% населення, через зовнішні причини смерті померло 3,93% населення. Причому, за даними офіційної статистики, кількість смертей, спричинених зовнішніми причинами, у тому числі транспортними нещасними випадками останніми роками має тенденцію до зменшення.

Зважаючи на сталі демографічні тренди до зростання рівня смертності та зниження рівня народжуваності відповідно, актуальним завданням є реалізація політики, спрямованої на збереження та зміцнення здоров'я громадян, розробки програм профілактики хронічних неінфекційних захворювань та покращення якості життя населення.

Література:

1. Вороненко Ю. В., Кошова С. П., Михальчук В. М., Радиш Я. Ф. Здоров'я громадян України – важлива складова національної безпеки та потенціалу суверенітету держави. *Україна. Здоров'я нації*. 2021. № 3 (65). С. 5–13.
2. Державна служба статистики України. Демографічна та соціальна статистика. Населення та міграція. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Курило І. О. Особливості відтворення населення в Україні напередодні широкомасштабного російського вторгнення. *Економіка та суспільство*. 2022. № 42. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-41>.
4. Мінфін. Смертність в Україні. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/reference/people/deaths>.
5. Мотайло О. В., Малігон Ю. М. Аналіз сучасного стану здоров'я населення та системи охорони здоров'я України. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія «Економічні науки»*. 2021. № 2 (1). С. 96–113.
6. Сердюк А. М, Карташова С. С. Втрачені роки потенційного життя серед населення України як індикатор визначення пріоритетних завдань охорони здоров'я. *Довкілля та здоров'я*. 2019. № 3 (92). С. 4–10.
7. Чепелевська Л. А., Кривенко Є. М. Сучасні регіональні особливості смертності населення України. *Україна. Здоров'я нації*. 2021. № 4 (66). С. 28–34.
8. IMF. World Economic Outlook, october 2021. Recovery During a Pandemic Health Concerns, Supply Disruptions, and Price Pressures. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2021/10/12/world-economic-outlook-october-2021>.